

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Факультет соціології і права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету соціології і права
(назва інституту/факультету)

_____ А.А. Мельниченко
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ 2016 р.

ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
навчальної дисципліни
підготовки аспірантів за спеціальністю 053 Психологія

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права

Протокол від «23» червня 2016 р. № 2

Голова методичної комісії

_____ К.Л. Попов

«23» червня 2016 р.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Д. психол.н., професор
Волянук Наталія Юріївна

Волянук
(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри психології та педагогіки
Протокол від «22» червня 2016 року № 14

Завідувач кафедри

Волянук
(підпис) Волянук Н.Ю.

«22» червня 2016 р.

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Психологія професійної діяльності» складено відповідно до освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія.

«Психологія професійної діяльності» належить до дисциплін загальної підготовки аспірантів.

«Психологія професійної діяльності» – галузь наукової психології, яка вивчає психологічні закономірності різних видів трудової діяльності – залежно від соціально-психологічних, психологічних та індивідуально-психологічних чинників, умов і факторів з метою удосконалення трудової діяльності, підвищення продуктивності й безпеки праці як процесу, в якому людина створює матеріальні, духовні, культурні цінності.

Предметом навчальної дисципліни є психологічні компоненти, які спонукають, скеровують і регулюють трудову активність суб'єкта та реалізують її у виконавських діях, а також властивості особистості, через які ця активність здійснюється.

Навчальну базу дисципліни «Психологія професійної діяльності» становлять знання отримані при вивченні різноманітних курсів, що спрямовані на розкриття загальних закономірностей і механізмів професійної діяльності, а також формування вмінь та навичок науково-обґрунтовано пояснювати психологічні факти.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

• **Інтегральна компетентність** – виявляти особливості когнітивних процесів (відчуття, сприйняття, уваги, уявлення, пам'яті, мислення тощо) як регуляторів трудової діяльності та їх розвиток в ній та відстежувати вплив психічних властивостей (спрямованості, характеру, темпераменту, здібностей) суб'єкта трудової діяльності на її ефективність;

1.1. Метою навчальної дисципліни є формування у аспірантів здатності:

- аналізувати фундаментальні теорії і концепції, відомості про закономірності виникнення та розвитку психічних явищ у процесі трудової діяльності;
- встановлювати особливості та структуру психічних станів у трудовій діяльності, а також їх зв'язок з динамікою трудового процесу та його ефективністю;
- досліджувати мотивацію трудової діяльності та розробляти на цій основі психологічно обґрунтовану систему стимулювання праці;
- досліджувати емоційно-вольову сферу особистості як регулятора трудової діяльності;
- виявляти вплив соціально-психологічних факторів ефективності трудової діяльності, що визначають зміст «організаційного середовища» і впливають на задоволеність працею.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- компонентного складу психологічної структури діяльності;

- основних компонентів «трудового поста» та «робочого місця»;
- основних типологій професій;
- психологічної раціоналізації та оптимізації змісту та умов професійної діяльності;
- психологічних основ й конкретних вимог до суб'єкта при проектуванні нових технологій і засобів праці;
- впливу функціональних станів працівника на процес та результати діяльності;
- психологічних основ організації трудової діяльності.

уміння:

- здійснити аналіз професійної діяльності як системи (за рівнями регуляції діяльності);
- визначити перелік професійно важливих якостей особистості для конкретної діяльності з врахуванням особливостей їх реалізації у трудовому процесі;
- виявляти особливості пізнавальних процесів у трудовій діяльності;
- застосовувати методи та засоби управління функціональними станами суб'єкта праці;
- виявляти основні види та ознаки помилок людини у професійній діяльності; проводити цілеспрямоване вивчення організації умов та способів виконання діяльності.

мати уявлення про:

- концептуальну модель (психологічний зміст, склад, структуру та механізми) трудової діяльності;
- про перелік вимог професійної діяльності до стану, рівня розвитку, ступеня стійкості основних психічних функцій та якостей суб'єкта діяльності;
- психологічні засоби підвищення «мотиваційного потенціалу» трудової діяльності;
- ефективні шляхи та способи корекції організаційного середовища трудової діяльності.

2. Структура навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години / 4 кредити ЄКТС.

Рекомендований розподіл навчального часу

Форма навчання	Всього	Розподіл навчального часу за видами занять				Семестрова атестація
	Кредитів	Годин	Лекції	Семінарські заняття	СРС	
<i>Денна</i>	4	120	16	16	88	Екзамен
<i>Заочна</i>	4	120	4	2	114	

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Психологія професійної діяльності як галузь психологічної науки. Передумови зародження й розвитку психології трудової діяльності. Сучасний етап у розвитку психології професійної діяльності

Основні поняття та визначення. Об'єкт, предмет і завдання психології праці. Фундаментальні проблеми психології праці.

Джерела зародження наукових знань про психологічні особливості трудової діяльності. Внесок Б.Г.Ананьєва, В.П.Зінченко, О.М.Леонтєва, Б.Ф.Ломова, К.К.Платонова щодо реалізації науково-організаційних, становлення дослідницьких і навчальних центрів психології трудової діяльності. Основні напрями сучасних досліджень у галузі психології праці, та основні завдання, що ними розв'язуються. Наукові центри (школи), видання, підготовка спеціалістів, конференції та конгреси.

Тема 2. Методи вивчення трудової діяльності

Вимоги до добору й застосуванню методів вивчення діяльності. Методи спостереження. Мета, принципи проведення. Організація спостереження. Реєстрація результатів. Види спостереження. Хронометраж трудового процесу. Прийоми проведення та реєстрації результатів. Аналіз помилкових дій. Джерела інформацій. Метод критичних інцидентів. Систематизація даних. Особливості інтерпретації результатів. Особливості застосування методу опитування. Інтерв'ю, бесіда, біографічний метод. Відпрацювання вмінь організації та проведення психологічного дослідження з використанням методів психології праці. Складання програми спостереження, аналіз результатів. Розроблення анкети і проведення анкетування. Тестування. Мета та завдання професіографії. Психологічний зміст професіографії. Вимоги та процедура складання професіограми. Типова програма професіографії. Види професіограм: комплексні, універсальні, інформаційні, діагностичні. Особливості оформлення результатів професіографії.

Тема 3. Психологія професійної діяльності

Категорія професійної діяльності. Психологічна структура професійної діяльності. Загальна побудова діяльності, її предметні та структурні компоненти. Теорія системогенезу професійної діяльності В.Д.Шадрікова. Мотиви діяльності. Функція передбачення (антиципація) процесу досягнення результату. Способи, засоби та умови реалізації мети праці. Інформаційна основа діяльності (ІОД). Визначення та характеристика ІОД. Рівні формування. Процеси прийняття рішення (ПР). Етапи процесу ПР. Специфіка ПР залежно від місця у структурі діяльності. Рішення детерміновані та імовірнісні. Типи критеріїв ПР. Засвоєння правил рішення й способів його підготовки й ухвали. Основні види діяльності.

Тема 4. Професія. Трудовий пост. Робоче місце

Професія як система соціальних відносин. Класифікація професій і основні ергатичні функції. Порівняльна характеристика різних видів праці. Масові професії у сфері промислового виробництва, транспорту та енергетики, інформаційного обслуговування та зв'язку, побутового обслуговування населення. Творчі професії (наука й мистецтво). Професії організації й управління виробництвом. Трудовий пост, робоче місце: основні ознаки і структура. Робоче місце та його характеристика.

Тема 5. Когнітивна сфера суб'єкта професійної діяльності

Сенсорно-перцептивні процеси: відчуття та сприймання. Основні закономірності та властивості пізнавальних процесів. Класифікація сенсорно-перцептивних процесів. Психологічні особливості розвитку відчуття та сприймання. Атенційні процеси. Фізіологічні основи уваги та принцип домінанти. Основні види уваги: довільна, мимовільна та після довільна. Уява у трудовій діяльності суб'єкта. Аглутинація та її роль у створенні нових образів. Процеси пам'яті та уявлення. Мислення у практичній діяльності.

Тема 6. Суб'єкт професійної діяльності. Професійно важливі якості. Інтегративні психічні процеси як регулятори професійної діяльності суб'єкта.

Суб'єкт професійної діяльності як головний компонент ергатичної системи. Суб'єкт професійної діяльності як багато знакова різнорівнева система. Структура суб'єкта професійної діяльності: мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та операційний компоненти.

Інтегративні психічні процеси як регулятори професійної діяльності: ціле утворення, антиципація, прийняття рішення, планування, контроль, корекція.

Тема 7. Працездатність і функціональні стани суб'єкта праці. Методи та засоби управління функціональними станами суб'єкта праці

Основні закономірності динаміки працездатності фахівців. Критерії оцінювання працездатності спеціалістів. Організація контролю та прогноз працездатності спеціалістів. Функціональні стани людини у трудовій діяльності. Види функціональних станів.

Тема 8. Психічна напруженість та стрес у професійній діяльності

Значення проблеми психічної напруженості та стресу в житті й діяльності людини. Визначення поняття психічне напруження і стрес (Г.Сельє, Р.Лазарус, Н.Наєнко, В.Бодров). Сутність стану стресу та його зв'язок із поняттями «емоції» та «психічна напруженість». Розвиток вчення про стрес. Біологічна теорія стресу – «Загальний адаптаційний синдром» (Г.Сельє). Теорії та моделі стресу. Умови виникнення і розвитку стресу. Вплив індивідуальних особливостей суб'єкта праці на характер стресових реакцій. Механізми регуляції психологічного стресу. Стан монотонії – визначення, причини виникнення, особливості прояву. Стійкість до монотонії. Профілактика монотонії. Роль особистісних особливостей у розвитку стану монотонії.

Основні способи і прийоми забезпечення високої працездатності та попередження її порушення. Індивідуальна регламентація трудової діяльності (оптимальне робоче навантаження, раціональний режим праці, відпочинку та харчування). Вплив режимів праці на динаміку функціонального стану суб'єкта.

4. Рекомендована тематика практичних (семінарських) занять

Основні завдання циклу практичних (семінарських) занять: здійснювати аналіз професійної діяльності як системи (за рівнями регуляції діяльності); визначати перелік професійно важливих якостей особистості для конкретної діяльності з врахуванням особливостей їх реалізації у трудовому процесі; виявляти особливості

пізнавальних процесів у трудовій діяльності; застосовувати методи та засоби управління функціональними станами суб'єкта праці; виявляти основні види та ознаки помилок людини у трудовій діяльності; проводити цілеспрямоване вивчення організації умов та способів виконання діяльності.

Семінарське заняття 1.

Тема 1. Передумови становлення та розвитку психології праці. Сучасний етап у розвитку психології праці

Семінарське заняття 2.

Тема 2. Психологічна система діяльності

Практичне заняття 1.

Тема 3. Методи вивчення трудової діяльності. Експертна оцінка професійно значущих якостей

Практичне заняття 2.

Тема 4. Метод професіографії

Практичне заняття 3.

Тема 5. Мнемічні процеси суб'єкта професійної діяльності

Практичне заняття 4.

Тема 6. Атенційні процеси суб'єкта професійної діяльності.

Практичне заняття 5.

Тема 7. Мислення у практичній діяльності.

Практичне заняття 6.

Тема 8. Оцінювання та динаміка працездатності спеціалістів

5. Рекомендована література

1. Воляннюк Н. Ю. Психологічні основи прогнозування у системі професійної соціалізації особистості / Н. Ю. Воляннюк // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – Т. ІХ. – Ч. 4. – 2007. – С. 215–222.

2. Воляннюк Н. Ю. Личность как субъект организации времени / Н. Ю. Воляннюк, Г. В. Ложкин // Журн. практикующего психолога. – 2011. – № 8. – С. 45–55.

3. Воляннюк Н. Ю. Психологія професійного становлення тренера : монографія / Н. Ю. Воляннюк. – Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2006. – 444 с.

4. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. для студ. вузов / Э. Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб., доп. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с.

5. Ложкин Г. В. Практическая психология в системах «человек-техника» : учеб. пособие / Г. В. Ложкин, Н. И. Повякель. – К. : МАУП, 2003. – 296 с.

6. Малхазов О. Р. Психологія праці : навч. посібник / О. Р. Малхазов. – К. : ЦУЛ, 2010. – 208 с.

7. Толочек В. А. Современная психология труда : учеб. пособие / В. А. Толочек. – СПб. : Питер, 2005. – 479 с. – (Серия «Учебное пособие»).

6. Засоби діагностики успішності

Практично-орієнтовані завдання; ситуаційні завдання; екзаменаційні білети.

7. Методичні рекомендації

Робочу програму доцільно скласти відповідно до навчальної програми дисципліни «Психологія професійної діяльності».